

de Mossèn Serra i Vilaró (car Lord, Prixana i Besora es troben al Nord, al Sud-Sud-Est o ben prop al SO. de Navès): «alauide qui est in *Escoxa* --- ad ipsa Mazana --- in com. de Urgello --- Valle de Lordo --- Prixana ---» a. 1024 (llegit a l'arx. de Solsona, 1964). I en el Capbreu de Besora (c. 1207) que vaig llegir allí mateix, figura dividit en dos masos, l'un —el més antic— muntanya avall de l'altre: «*Esquoza* Vila --- Mas de *Esquoza* de Sus» (lín. 76 i 77 del ms.). És clar que -z- era la var. gràfica arcaica de la -ç, i que x de 1024, n'és una fàcil errada còpia. Pponsich (*Top.*, 159) troba un Guillelmus d'*Esconsa* en un doc. de 1280 (de Montellà, poble de Cerdanya uns 35 k. dret al N. de Besora de Cardener i a uns 25 de Lord); però no havent-hi notícia de cap NL semblant a Cerdanya, ni en el Cadí, suposem que és un senyor de l'alou solsoní i està mal llegit com *Escossa* o *Escoça*.

En tot cas en el nom (3) es tracta d'un so sord, i incompatible amb la -s- sonora que hauríem d'esperar de l'ètimon *ABSCONSA*; i també ho és l'antiga africada *ç*, que es mantingué ben distinta de *s*, fins en l'època antiga (en aquesta zona encara ho distingien en el S. xv: *EntreDL*, mapa, imprès en el vol. 1). Els dos fets fonètics ens barren el pas cap a *ABSCONSA*.

Ara bé, això se suma a les dues raons que ja teníem per pensar que *Escòs* no era llatí, ni romànic: aquella aclaparadora majoria bascoide dels noms de pobles d'aquesta zona, i la persistent grafia en -ss- de tots els documents més antics: *Escosse*, -*ossis*, de 908, 981, 849. *Escoss* ja apocopat en els dos de 1094: -ss final mantenint la tradició d'una sorda, com és freqüent en els docs. medievals d'aquestes valls (arts. *Escàs*, *Aixàs*, *Alàs*, *Sornàs* etc.).

¿Argument contradit pels homònims (2) i (1)? No és pas forçós. Car mentre la ç- (o-/z, x) del (3) és un signe inequívoc de sorda, una -s- simple gràfica en els documents antics és tan sovint grafia equívoca de la sorda (exs. en massa en els textos medievals i fins els posteriors). En el fons res no ens impedeix d'identificar els dos noms (2) i (3); i tampoc (1) té cap força: deu ser mer dim. toponímic del nom del poble limítrof, NL menor creat probablement o no gaire temps enrere, tal com *festós/festoset* etc.

Entre *Escòs* i *escossa*, -oça- la diferència principal és del gènere, que no és obstacle gran en toponímia o termes topogràfics: *gorg/gorga*, *Espès/Espessa*, *Cornellà*, -*ana*, *Barcelona/Barceló*... Per aquí no hi havia divergència forta, però no és l'única perquè *Escoça* mostra africada, a diferència de la -sse de l'antic *Escosse* (1).

I tots dos escrúpols minvaran alhora si ens decidim a cercar aquí l'element basc que ens ha donat el radical *Esc-* comú a la base dels pobles veïns *Escart*, *Escàs*, i dels pirinencs més apartats *Escàs* d'Andorra, *Escarto* i *Escartín* de l'Alt Aragó. És el bc. *aska* 'solc, regata': *Escòs* < *ask(a)-otz* 'solc geliu', bon nom per a una vall ombrívola; i per què no, amb l'article basc postposat: *aska-otz-a* 'el clot fred', 'la coma freda', com a base de l'*Escoça* del Cardener i d'aquella solana de la

vall de Farrera. La ó tancada no ens pot xocar: recordem la Font de *Torroso* de la vall de Boí provinent del basc *ITURRI-OTZ* 'font freda' (*Toponímia de la V. de Boí* II, 21); tampoc la contracció amb la -a basca: *Lanós* < *LANDA OTZ* 'la garriga glaçada', a l'Alta Cerdanya. Cert que -ss- no és igual a -ç- en l'E. Mj., però ja hem vist en el cas de *Escàs/escassi* com hi ha encreuaments d'arrel euskèrica entre -tsu-, -zu i -zi; d'altra banda la imperfecta correspondència del doble fonema *s* i *z* en basc, i la distinció fònica entre la *s* postdental dels romans i la *s* apical de la gent hispànica, havia de donar lloc a molts casos de bifurcació en els nostres basquismes toponímics.

En fi, hi ha un homònim d'*Escòs* en el Bearn: *Ascòs* uns 50 k. ONO. de Pau, uns 10 al Nord del límit del basc: eloqüent comprovació de l'origen basco-aquitànic d'aquest nom; 400 hab., documentat ja cap a 1570: formava una baronia amb Bergouey de la comarca d'*Amikuze* (*Mixe*, entre Sule i Banaparra; Jaurgain, *RIEB* VIII, 58). I un homònim d'*Escoça*, a l'Alt Llenguadoc, prop del trifini amb el gascó i el català: *Escosse*, poble de 500 hab., a l'Arieja, 6 k. a l'O. de Pàmias.

En conclusió, les raons a favor d'un origen bascoide pesen molt més que la identificació amb *ABSCONSUS*; en definitiva podem acceptar com ètimon convincent el proposat *ASKA OTZ*, -*OTZ-A* 'solc geliu', 'coma freda'.

¹ Montoliu (*Est. Rom.* II, 230ss.) creia llegir *Escos* en un doc. de 1522 de la vall de Benasc (§ iv, lín. 9) però és errada de lectura per *Estòs*, com es veu pel doc. de 1514, de la colle. (x, p. 237.7 i 8), la vall d'*Astòs*, afl. de la de Benasc (veg. aquest article). —
² Descartem l'etimologia que insinua Z. Rocafort en el paisatge citat de la GGC, en donar una imaginària forma **Escòcia* com a variant de l'*Escoça* del Cardener. Res a veure, naturalment, amb la nació britànica; no tan fantàstica si penséssim en un derivat del germ. *SCOT*, certament perpetuat com a NP en la nostra antiga onomàstica o en la pirinenca (ross. *Montescot*; Portaneri de *Scot*, bearnès o alt-aragonès signa en un doc. d'Osca, a. 1187, *Li. Fe. Ma.* I, 29.10); i és cert que hi ha *Scot* com a NP en germànic (Först., 130); però fóra injustificable una derivació romànica en -TIA essent mot germànic i encara més impossible pensar en noms catalans o occitans amb la Lautverschiebung *t > z*, fenomen estrictament alt-alemany i longobard.

Escric, Escrigues, V. Escariu

ESCRITA

Nom de diversos paratges pirinencs de Pallars i Ribagorça.

(1) El riu que desemboca per la dr. a la Noguera Pallaresa, provinent de les valls i Estany de Sant Maurici i del poble d'Espot: «el riu *Escruta* o d'Espot», Soler i Santaló (*Guia de la Vall d'Aran*, p. 128); Z. Rocafort li diu «riu *Escruta*» (GGC, Lda., p. 21), però